

**Udskrift
af
Arbejdsrettens dom af 16. juni 2005**

i sag nr. A2003.631:

Landsorganisationen i Danmark
for
Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark
mod
Dansk Arbejdsgiverforening
for
Dansk Industri
for
Brdr. Villadsen Totalentreprise
for
Bodilsen A/S

Dommere: Peter Andersen, Jens Bollerup-Jensen, Børge Elgaard, Poul Flemming Hansen, Lene Pagter Kristensen (retsformand), Jens Pors og Nicolai Westergaard.

Denne sag drejer sig om, hvorvidt den indklagede virksomhed, Bodilsen A/S, har begået overenskomstbrud ved ikke at betale de ansatte løn mv. for tidsrummet mellem kl. ca. 2.40 og 5.30 den 6. januar 2003. De ansatte havde i dette tidsrum nedlagt arbejdet, fordi de mente, at temperaturen på arbejdspladsen lå under Arbejdstilsynets bestemmelser om mindste temperaturer i arbejdsrum på faste arbejdspladser.

Påstande

Klager, LO for Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark, har nedlagt påstand om, at indklagede, DA for Dansk Industri for Bodilsen A/S, har begået brud på gældende overenskomst og skal betale en efter Arbejdsrettens skøn fastsat bod indeholdende 8.700,15 kr. i efterbetaling til medlemmerne af Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark med procesrente fra de enkelte ydelsers forfaldsdato, til betaling sker.

Indklagede har påstået frifindelse.

Sagsfremstilling

Den 5. januar 2003 kl. 23.00 mødte medarbejderne på Bodilsen A/S på arbejde, efter at virksomheden havde holdt lukket i 14 dage hen over julen og nytåret. Temperaturen udendørs var da ca. minus 10° C, og det var også koldt indendørs på virksomheden. Ved arbejdets begyndelse blev et recirkulations- og udsugnings anlæg sat i gang, og det blev derved endnu koldere på virksomheden.

Medarbejderne kontaktede ca. kl. 2.00 sikkerhedsrepræsentanten, der herefter foretog manuelle temperaturmålinger på virksomhedens forskellige arbejdspladser. Disse målinger viste temperaturer på 15-16° C og et enkelt sted 14° C. Ifølge virksomhedens automatiske, kalibrerede målinger kom temperaturen ikke under 17° C.

Efter en pause besluttede medarbejderne kl. ca. 2.40 at blive i frokostrummet, indtil temperaturen var blevet acceptabel. Arbejdet blev genoptaget kl. 5.30, hvor temperaturen ved hjælp af alternativ opvarmning var steget.

I en fax af 7. januar 2003 til LO meddelte DA, at man fra Dansk Industri havde modtaget indberetning om, at et antal medlemmer af Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark havde etableret en overenskomststridig arbejdsnedlæggelse hos Bodilsen A/S, og at der i tilfælde af yderligere arbejdsnedlæggelser ville blive fremsat begæring om fællesmøde.

Ved lønudbetalingen den 16. januar 2003 konstaterede medarbejderne, at de alle med undtagelse af sikkerheds- og tillidsrepræsentanten var blevet trukket i løn for de timer, de ikke havde arbejdet den 6. januar, lige som de ikke havde modtaget mødetillæg.

Lokal forhandling blev gennemført den 16. januar 2003, uden at der blev opnået enighed.

Den 20. februar 2003 blev afholdt mæglingsmøde, ligeledes uden at der blev opnået enighed. Af mødereferatet fremgår dog, at parterne opfordrede virksomhedens sikkerhedsudvalg bistået af en lokal repræsentant for Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark til ved den tilsynsførende arbejdsmiljømyndighed at undersøge reglerne for den opståede situation, idet forbundet forinden ville rette en forespørgsel til Arbejdstilsynet. Der var endvidere enighed om at suspendere fristerne, indtil myndighedernes endelige afgørelse forelå.

Af Arbejdstilsynets dagældende At-meddelelse nr. 1.01.7 af september 1995 om temperaturer i arbejdsrum på faste arbejdspladser fremgår bl.a.:

"Mindste temperaturer

Generelt er udgangspunktet, at temperaturen ved:

Stillesiddende og stillestående arbejde med let legemlig anstrengelse ikke bør komme under 18° C.

Arbejde med begrænset legemlig anstrengelse ikke bør komme under 15° C.

Arbejde med stærk legemlig anstrengelse ikke bør komme under 10° C, opnået senest en time efter arbejdstids begyndelse.

Lavere temperaturer i kortere perioder kan accepteres under ekstraordinære forhold såsom uforudset og pludselig opstået lav udendørs temperatur eller ugunstige vindforhold.

For visse virksomhedstyper gælder en praksis, der bygger på særlige temperaturbestemmelser i nu ophævede, ældre regler. Det drejer sig om følgende:

Særlige forhold kan bevirke, at afvigelser fra mindstetemperaturkravene accepteres."

Der er herefter i AT-meddelelsen medtaget et skema over mindstetemperaturer for forskellige virksomhedstyper. For Træindustri er i skemaet anført 18° for så vidt angår "Stillestående og stillesiddende arbejde samt arbejde med let legemlig anstrengelse" samt 15° for arbejde i øvrigt, idet ned til 12° tillades, hvis hensyn til materialerne kræver det. Af de til skemaet knyttede bemærkninger fremgår, at de 15° angiver den tilladte mindstetemperatur i den første time af arbejdstiden, idet det videre hedder:

"Dette kan fx være tilfældet i store arbejdsrum (haller) med få arbejdspladser, hvor rumopvarmning vil være urimelig bekostelig, og i tilfælde hvor produktionens art eventuelt kræver en lavere rumtemperatur. Der skal i så fald være en lokal opvarmning af de enkelte arbejdspladser i rummet. Hvis det ikke er muligt at etablere lokalopvarmning af de enkelte arbejdspladser, fx i de tilfælde hvor den ansatte bevæger sig i arbejdsrummet, skal der træffes andre foranstaltninger til beskyttelse af den ansatte. Dette kan være egnet særligt arbejdstøj (termotøj)."

At-meddelelse nr. 1.01.7 er nu erstattet af At-vejledning A.1.12 af marts 2005, der bl.a. henviser til de samme regler.

I et brev af 24. februar 2003 rettede Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark forespørgsel til Arbejdstilsynet om tolkning af reglerne i At-meddelelse nr. 1.01.7. Om den fysiske belastning ved arbejdet er i brevet anført, at den veksler mellem let legemlig anstrengelse og begrænset legemlig anstrengelse.

Arbejdstilsynet svarede den 17. marts 2003 bl.a.:

"Arbejdstilsynet kan ikke udtale sig om, hvorvidt den beskrevne situation indebærer en overtrædelse af arbejdsmiljølovgivningen, idet de konkrete arbejdsmiljøforhold ikke er undersøgt af Arbejdstilsynet. På baggrund af de forelagte oplysninger kan Arbejdstilsynet vejledende udtale:

Temperaturer i arbejdsrum på faste arbejdssteder er reguleret af bestemmelserne i bekendtgørelse om faste arbejdssteders indretning, kapitel 7. Hovedreglen er, at temperaturen i

arbejdsrummene skal være tilpasset den menneskelige organisme under hensyn til de anvendte arbejdsmetoder og den fysiske belastning, som de ansatte udsættes for.

Bestemmelserne er udmøntet i vejledende retningslinjer i den nævnte At-meddelelse. Ifølge denne meddelelse bør temperaturen - når der er tale om arbejde med let eller begrænset legemlig anstrengelse - ikke komme under 18 °C henholdsvis 15 °C.

Under ekstraordinære forhold, fx under uforudset og pludselig opstået lav udendørstemperatur, kan lavere temperaturer i kortere perioder accepteres.

Arbejdstilsynet finder, at den beskrevne situation ikke kan begrundes i ekstraordinære forhold, og at arbejdsrummet burde have været varmet op før arbejdstids begyndelse."

Parterne drøftede herefter skriftligt Arbejdstilsynets udtalelse uden at nå til enighed. DA hævdede bl.a., at forholdene rettelig skulle afgøres efter en branchevejledning, som parterne har udarbejdet i fællesskab, og som er godkendt af Arbejdstilsynet. Det hedder heri bl.a.:

"Hvad handler det om?

Krav til temperaturen i arbejdslokalet er afhængig af hvilket arbejde der skal udføres.

Vejledende mindste temperatur ved forskelligt arbejde:

Minimum 18 °C ved stillesiddende og stillestående arbejde med let legemlig anstrengelse - Maskinbetjening og overvågning

Minimum 15 °C ved arbejde med begrænset legemlig anstrengelse - sortering, ilægning og fratagning fra maskine, let montage og let pakning (typisk lette emner)

Minimum 10 °C ved arbejde med stærk legemlig anstrengelse

Problemet opstår hvis kroppen f.eks. bliver kold efter fysisk hårdt arbejde (hvor man har svedt), og derefter udsættes for kulde eller træk. Muskulaturen bliver kold, mister smidigheden og er ikke længere parat til at klare de daglige belastninger og dermed øges risikoen for skader.

..."

Fællesmøde blev på begæring af LO afholdt den 9. maj 2003, uden at der blev opnået enighed.

Sagen er indbragt for Arbejdsretten ved klageskrift af 26. juni 2003.

De indklagede har ikke bestridt, at det samlede beløb, der er fratrukket for løn mv., udgør 8.700,15 kr.

Forklaringer

Der er under sagen afgivet forklaringer af Peter Nielsen, Peter Katholm og Henning Sørensen.

Peter Nielsen har forklaret bl.a., at han er sikkerhedsrepræsentant på Bodilsen A/S, hvilket han også var den 5. januar 2003. Da han mødte på arbejde den 5. januar 2003 kl. 23.00, var der koldt i hallen, men det var ikke noget, medarbejderne talte om, lige da de var mødt. De gik ud til deres positioner i hallen, hvor de har forskellige arbejdsfunktioner. Et antal medarbejdere står ved en limpresser, hvor de skal kontrollere træstykker, der kommer automatisk på et rullebord. Træstykkerne skal limes sammen, og det skal forinden kontrolleres, om de ligger rigtigt, ligesom kanter og ender også skal kontrolleres. Hvis et træstykke ikke er i orden, skal det ombyttes med et andet stykke. Dette indebærer løft. Man kan evt. også vende træstykket. Medarbejderen både står og sidder under arbejdet. Det er ikke nødvendigt at tage skridt.

Om natten den 5.-6. januar 2003 var de fleste beskæftiget ved limpresseren. Det er ikke et arbejde, som man får varmen af. Recirkulations-/udsugningssystemet sidder oven over limpresseren, men man bliver ikke udsat for træk fra udsugningen. Andre var beskæftiget i reparationsafdelingen. Her vender man træpladerne og udbedrer fejl med en spartel. En tryksav skærer evt. uønskede dele af pladerne væk. De plader, der ikke kan bruges, tages fra. Pladerne kommer til reparations-afdelingen med en truckfører. Den pågældende nat var han selv i reparations-afdelingen, hvor han skar plader op. Han stod stille under arbejdet og havde en løftevogn til at foretage evt. løft. Han blev ikke varm af arbejdet. Andre medarbejdere var beskæftiget med afkortning. Her kommer træet fra en tørrestue med en truck, der løfter træet op i et magasin. En maskine skraber derefter lag på lag af træet. Medarbejderen i denne afdeling overvåger dette og fylder træ op med trucken. Der er mulighed for at sidde i en stol under arbejdet. Truckføreren kører til og fra limpresseren og ud på lageret. Det er ikke hårdt at køre truck, idet det svarer til at køre en bil.

Da de startede med arbejdet den 5. januar 2003, blev recirkulationssystemet startet og trak kold, uopvarmet luft ind udefra. Det blev koldt, og det føltes, som om det trak. Især ved rørene, hvor luften suges ud, føltes det, som om kulde trak nedad. Fire til fem af medarbejderne kom hen til ham og sagde, at nu havde de fået nok, det var for koldt. De gik derefter ind i frokoststuen. Da han og tillidsmanden gik ind og talte med dem, sagde værkføreren, at de havde standset arbejdet. Han tog herefter et håndholdt termometer og målte temperaturen i arbejdsrummet. Den viste 14° C ved en af de gamle limtræspresere, de øvrige steder var der 15° C. Der blev nu sat gang i den alternative opvarmning, der består af små radiatorer med blæsere, der sidder ca. 4 meter oppe under loftet. Disse havde ikke tidligere været tændt. Virksomhedens automatiske temperaturfølere sidder i ca. 2-3 meters højde.

Peter Katholm har forklaret bl.a., at han er personaledirektør i Bodilsen A/S. På det pågældende tidspunkt var han direktionsassistent i virksomheden og den administrerende direktørs højre

hånd. Virksomheden forarbejder limtræsplader til møbler. Træplanker skæres op og limes sammen. På det pågældende tidspunkt skete dette ved, at man manuelt tog lameller fra en palle og løftede dem op. Det var ikke muligt at tage dem fra siddende stilling. Arbejdets karakter var i bund og grund det samme: At håndtere paller, lameller og limtræsplader. Dette indebar temmelig meget bevægelse, herunder løft af ca. 600-1000 kilo i timen. For at undgå overbelastning roterede de ansatte med jævne mellemrum mellem mere og mindre belastende arbejdspladser. I dag er arbejdet blevet mere automatiseret.

Før arbejdet går i gang, varmes lokalet op. Man havde således også den 5. januar 2003 varmet produktionslokalet op i god tid forinden produktionsholdets fremmøde. Der er normalt ca. 22 graders varme i lokalet, idet træets beskaffenhed er bedst ved denne temperatur. Virksomheden fører løbende kontrol med temperatur og luftfugtighed, og der er til brug herfor placeret automatiske temperatur- og luftfugtighedsmålere seks forskellige steder i lokalet. Der er tale om kalibreret måleudstyr, der sidder 2,8 meter over gulvniveau. Det er ikke varmere heroppe, idet luften cirkulerer ved, at den varme luft presses ned på grund af udluftnings-kanalerne. Der er installeret dels et udsugningssystem, dels et recirkulations-system. Den luft, som suges bort, har samme temperatur som temperaturen i arbejdslokalet, mens den luft, som suges ind, kan have samme temperatur som udetemperaturen, hvis anlægget lige er sat i gang. Udetemperaturen den pågældende nat kom ned på minus 15°, og der blev derfor trukket meget kold luft ind udefra. Det var en ekstrem situation, som virksomheden ikke har oplevet tilsvarende. Der blev dog den pågældende nat ikke af virksomhedens måleudstyr målt temperaturer under 17° C. Han har hørt om de manuelle målinger, men ved ikke yderligere om dem.

Henning Sørensen har forklaret bl.a., at han er fabrikschef og formand for sikkerhedsudvalget. Arbejdet i produktionen er ikke stillesiddende, og han er selv kommet til at svede af det. Der er ingen deciderede løft, men man flytter nogle brædder - vel i alt 600-700 kilo i timen. Det kan ikke gøres fra en stol. Det er rigtigt, at der var placeret stole i produktionen, men det er bedst at stå op. De længste stykker træ er ca. 2,5 meter lange. Den omhandlede nat var det koldt, fordi der var blevet trukket kold luft ind udefra. Udsugningsanlægget burde nok have været startet op noget tidligere. Virksomheden har ikke oplevet noget lignende hverken før eller siden. Han mener, at målingen på 17° C, som virksomhedens måleudstyr registrerede som den laveste temperatur den pågældende aften og nat, må være den rigtige, og han ved ikke noget om, hvordan de andre målinger har fundet sted. Normalt er man klædt i skjorte og har ikke termotøj på. Man bliver ikke svedig af at overvåge processen, men det er utroligt sjældent, at man kan sidde ned, fordi man skal tage sig af andre opgaver samtidig.

Parternes argumentation

Klager har til støtte for påstanden anført, at arbejdsstandsningen den 6. januar 2003 var berettiget, idet det må lægges til grund, at der blev målt temperaturer ned til 14° C på arbejdspladsen. Arbejdsfunktionerne var i hvert fald delvis stillesiddende eller stillestående arbejde, og temperaturen skulle derfor både efter Arbejdstilsynets At-meddelelse 1.01.7 og branchevejledningen være minimum 18° C. Klagers medlemmer var derfor berettiget til at undlade at udføre arbejdet, indtil temperaturen var steget, jf. normens § 5, stk. 2, direkte eller

analogt. Selv om normen bruger udtrykket ”liv og velfærd” er det almindeligt antaget, at udtrykket også omfatter faren for helbredsforringelser og almindelige arbejdsmiljømæssige forhold, jf. herved Per Jacobsen, Kollektiv Arbejdsret, 5. udgave (1994), s. 267. Det følger ligeledes af praksis, at medarbejderne er berettiget til at standse arbejdet, når virksomheden ikke overholder de gældende bestemmelser om mindste temperaturer, jf. bl.a. Arbejdsrettens kendelse af 13. september 1933 i sag nr. 1778, faglige voldgiftskendelser af 9. marts 1982 og 22. september 1983 og opmandskendelse i faglig voldgift af 8. oktober 1984. Arbejdstilsynet har endvidere i sin udtalelse af 17. marts 2003 slået fast, at der i det konkrete tilfælde ikke var tale om sådanne særlige forhold, der undtagelsesvis kunne begrunde lavere temperaturer. Det havde været koldt i flere dage, og virksomheden havde ganske enkelt ikke opfyldt sin pligt til at sørge for tilstrækkelig opvarmning. Arbejds-standsningen var derfor lovlig, og virksomheden har pligt til at betale løn mv.

Da der foreligger et brud på en central forpligtigelse til at betale løn, bør indklagede idømmes en betydelig bod.

Indklagede har anført, at klager ikke har løftet sin bevisbyrde for, at de gældende forskrifter for mindste temperaturer var tilsidesat. Det må lægges til grund, at det pågældende arbejde bestod i at flytte træ fra palle til bånd osv., og der var derfor ikke tale om stillesiddende/stillestående eller let arbejde, men om arbejde, som indebar begrænset legemlig anstrengelse. Sådan er arbejdet da også karakteriseret i den foreliggende branchevejledning, der specifikt nævner sortering, ilægning og fratakning som eksempler på arbejde med begrænset legemlig anstrengelse. Den vejledende mindste temperatur er for sådant arbejde 15° efter såvel Arbejdstilsynets forskrifter som efter branchevejledningen. Uanset om de manuelle målinger måtte kunne lægges til grund – hvilket bestrides - er det i givet fald kun en enkelt af disse, som ikke lever op til den vejledende mindstetemperatur, hvilket i så fald samtidig er begrundet i de ganske særlige vejrmæssige forhold, der gjorde sig gældende den pågældende aften og nat. Dette kan ikke give grundlag for påberåbelse af normens § 5, stk. 2, idet der skal foreligge kvalificerede omstændigheder for at nedlægge arbejdet. Under alle omstændigheder beskytter normens § 5, stk. 2, alene de enkelte lønmodtagere, og den kan derfor ikke påberåbes som grundlag for iværksættelse af en kollektiv aktion. Det er derfor i givet fald kun de lønmodtagere, som befandt sig i området, hvor temperaturen manuelt blev målt til 14°, som kunne have været berettiget til at nedlægge arbejdet. Indklagede har til støtte for sine synspunkter henvist til Per Jacobsen: Kollektiv arbejdsret, 5. udg. 1994, s. 263-264, og Jens Kristiansen: Den kollektive arbejdsret, 2004, s. 549-550 og s. 574, samt til Arbejdsrettens domme af 6. juni 1988 i sagerne 87.459, 87.462 og 88.025, Arbejdsrettens dom af 1. december 1988 i sag nr. 88.276 og Arbejdsrettens dom af 4. marts 2003 i sag nr. 2002.169.

Da medarbejderne har nedlagt arbejdet, uden at det er godtgjort, at de har været berettiget hertil, foreligger der misligholdelse, og virksomheden var derfor berettiget til tilbageholde løn mv. for den omhandlede periode.

I tilfælde af domfældelse bør der ikke idømmes bod, da der er tale om et tvivlsomt område.

Arbejdsrettens begrundelse og resultat

På baggrund af de afgivne forklaringer lægges det til grund, at arbejdet primært har bestået i sortering af træstykker, ilægning og fratagning fra maskine o.l., og at arbejdet dermed har været forbundet med begrænset legemlig anstrengelse, jf. herved beskrivelsen i parternes branchevejledning. Det lægges derfor til grund, at den vejledende mindstetemperatur ifølge såvel branchevejledningen som Arbejds-tilsynets forskrifter har været 15° C.

Det fremgår af vidnet Peter Nielsens forklaring, at han foretog manuelle temperaturmålinger, der et enkelt sted viste 14° C. Heroverfor står virksomhedens målinger, der er foretaget automatisk med stationært, kalibreret udstyr, og som viste, at temperaturen ikke kom under 17° C. Det må lægges til grund, at temperaturen i den højde, hvor de automatiske målere befinder sig, på grund af luftcirkulationen er den samme som i gulvplan. Der ses herefter ikke grundlag for at drage de automatiske målinger i tvivl.

Klager har herefter ikke godtgjort, at arbejdsnedlæggelsen var lovlig for nogen af de ansattes vedkommende, hvorfor virksomheden har været berettiget til at foretage fradrag i lønnen som sket.

Indklagedes frifindelsespåstand tages derfor til følge.

Thi kendes for ret:

Indklagede, Dansk Arbejdsgiverforening for Dansk Industri for Bodilsen A/S, frifindes.

Klager, Landsorganisationen i Danmark for Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark, skal i sagsomkostninger inden 14 dage betale 2.000 kr. til Arbejdsretten.

Lene Pagter Kristensen